

"Сите, вклучувајќи ги државните органи, мора да бидат подредени на законот. Никакви политички одлуки не можат да одат преку Уставот и законот, или над, или покрај нив, да ги супституираат или непосредно да ги менуваат или да создаваат нови односи, да претставуваат извор на права и должности", оценува академик Владо Камбовски.

Пишува: Кокан СТОЈЧЕВ

ЕУ и САД ја критикуваат власта во РМ за големиот застој во политичкиот дијалог, во продолжувањето на реформите во правосудството. Поради ова лидерите на македонските партии повторно се сретнаа во Клубот на пратениците и се договорија да свртат нова страница. Но, дали дилот може да стане дил, кој подоцна нема да биде урнат. Нашата практика го докажа тоа, неисполнувањето на законските обврски придонесе за општоколективна, национална или граѓанска непослушност кон институциите на системот. Неодамна академик Владо Камбовски се осврна на поразителните состојби.

"Медиумската кампања на ОБСЕ ме потсетува на сопствената должност да се вклучам во неа, делејќи го уверувањето дека ниското рамниште на остварување на постулатот на владеење на правото е една од основните пречки за развој на нашата држава до земја-кандидат за членство во НАТО и во ЕУ", истакнува во својата анализа академик Камбовски.

Тој смета дека обврската да го етаблираме основно начело на една демократска правна држава сме ја презеле со потпишувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација и со поднесувањето кандидатура за членство во ЕУ. Тоа не е обврска само на Владата, на законодавецот, на судството, туку и на секој нејзин граѓанин.

"Кои се причините за нискиот степен на остварување на начелата на демократската правна држава и владеење на правото и, особено, кои се клучните точки на потфрлање на овие начела во стварноста. За таквата состојба виновни се самите граѓани, кои покажуваат 'недисциплина' и колективна наклонетост кон зашоштување на законските нало-

НЕДИСЦИПЛИНАТА КАЈ ПОЛИТИЧАРИТЕ СЕ ОДРАЗУВА И НА ГРАЃАНИТЕ, КОИ НЕ ГИ ПОЧИТУВААТ ЗАКОНИТЕ И ПРОПИСИТЕ - АКАДЕМИК ВЛАДО КАМБОВСКИ

НЕЛОЈАЛНИОТ ГРАЃ ДА БИДЕ НЕДИСЦ

зи. Прашањето за правната свест и култура е од клучно значење, и е директно поврзана со функциите и со реалниот дострел на законот. Во онаа мера, во која законот низ неговата примена ги гарантира слободите и правата на граѓаните и создава услови за задоволување на нивните потреби (во вработувањето, образованието, здравствената заштита, социјалната сигурност, безбедноста итн.), расте (или обратно паѓа) свеста за нужноста и корисноста и потребата од негово почитување", истакнува Камбовски.

БЕЗДНА

Според тоа, правната свест и култура е заеднички производ на дејствувањето на двата адресанти на законот: граѓаните (и правните лица како правни субјекти) и државните органи.

"Анализирајќи ја состојбата на потфрлање на исполнувањето на должноста на двете страни да го афирмираат и да го јакнат начелото на владеење на правото, не можеме да ги заобиколиме основните причини за тоа, кои треба да би-

дат предмет на опсервација и медиумска критичка кампања. Тие се познати и затоа би ги свел на следниов заеднички именител: транзицијата и екстремната партизација на управувањето со општествените работи. Транзицијата е процес кој во објективна смисла може да има, во наши услови и има негативно дејство врз начелото на владеењето на правото, ако трае предолго и ако основните позети во реформата на државата и на правото не се повлекуваат синхронизирано, врз основа на добро осмислена стратегија. Екстремната партизација на општествените односи и управувањето со општествените работи, пак, се појавува како основна субјективна пречка за забрзување на реформите и како главен поддржувач на инерцијата на политиката и партизираната држава. Партизацијата на сите пори на власта и жестоката меѓупартиска битка водат кон крајна вулгаризација и арогантна, вехементна позиција на политиката, која ги потиснува значењето на правото и на правните норми, супституирајќи ги со политички договори и партиски и политички ставови, кои се претставуваат како ос-

ЗЕМЈАВА СЕ НАОЃА НА КРСТОПАТ

нова за уредување на општествените односи. Резултат на таквите состојби е маргинализација, неефикасна и селективна примена на правото, од страна на слаби и во голем степен инфилтрирани со корупција институции, зависни од преголемата моќ на политиката концентрирана во извршната власт", оценува Камбовски.

Поради тоа, мораме да се вратиме на власта, на граѓаните, и кон појдовните постулати на демократската правна држава и владеењето на правото.

"Ќе потсетам на вековните традиции на учењето за природното право и врз нововековната рационалистичка, идеалистичка и либерална концепција за ограничување на политичката власт со човековата слобода (Rousseau, Montesquieu, Voltaire, Locke и др.). Поимот на правна држава ("Rechtsstaat") прво се појави на почетокот на XIX век во Германија. Подоцна е пренесен и во француската теоретска мисла (прва половина на XX век). Врз слична филозофска основа и во Велика Британија се појави концептот на 'владеење на правото'. Заедничко јадро на сите овие концепти, и покрај различните политички и правни традиции, е ограничување на моќта на политичките институции со правото, нивната подреденост и во создавањето на правото на некој 'повисок' закон. Правната држава (на владеење на правото) е тесно поврзана со слободата на

и социјална правда, еднаквост на сите пред законот, социјална стабилност и правна сигурност. Законот може да остварува таква функција ако е легитимен, ако неговите забрани или наредби се очигледно нужни и корисни, уживаат општа поддршка и се прифатливи за сите, или за огромното мнозинство граѓани", вели Камбовски.

КОНТРОЛА

Основниот постулат на овој концепт е дека политичката власт мора да биде ограничена со правото во корист на основните човекови слободи и права, нужно води кон потрага по цврста и постабилна институционална форма на таквото (само)ограничување. Концептот на владеење на правото е олицетворен не само низ легитимни закони, туку и низ судската заштита на човековите права.

"По својата внатрешна логика тој води кон следното барање: во целиот комплекс на заштитни институции, централната положба да ја заземе судот како главен протагонист на демократската правна држава. Клучен елемент на владеење на правото е доследна, ефикасна и неселективна примена на законот од страна на судот и на другите државни органи врз начелото на еднаквост пред законот! Само законот кој е еднаков за

носта кон законот а со тоа и кон сопствената држава е основното врзно ткиво, кое во услови на мултиетничко општество го супституира етничкиот, национален кохезивен елемент на општеството и на државата. Подигнувањето на свеста за сопствените граѓански законски должности, врз кои е базирана и свеста за граѓанскиот суверениет, е првиот чекор кон интеграцијата во ЕУ, во која секој граѓанин на РМ станува и граѓанин на ЕУ. Како некој кој живее во Р Македонија, а не се смета за нејзин граѓанин, не го респектира законот, не е лојален кон сопствената држава, може да биде граѓанин на ЕУ?"

Според Камбовски, владеењето на правото во РМ нема да има посветла перспектива, доколку не се измени свеста и односот и на власта и на граѓаните кон важноста на правото и неговата доследна примена, како основен инструмент на демократска, правна држава и ограничување на политичката власт, а во интерес на граѓанските слободи и права. За таков пресврт, пред сè, носителите на политичката власт во државата мора да се повикаат на одговорност, тие мора да изразат полн респект кон сите институции за создавање и примена на правото.

"Јакнење на начелото на владеење на правото во прв ред зависи од исполнувањето на должноста на Собранието да ги усвои сите потребни легитимни

АНИН ОД МАКЕДОНИЈА НЕМА ИПЛИНИРАН ЕВРОПЕЕЦ!

поединецот. Станува збор за правен идеал кој изразува вкупност од постулати кои ја предопределуваат суверената позиција на граѓанинот и неговите слободи и права во државата врз некое повисоко, надзаконско право. Денес, поранешниот метафизички и божествен пристап кон поимот на 'повисоко' право е заменет со концепцијата на универзалните (природни) права на поединецот, кои се содржани во меѓународните конвенции за човекови права и се составен дел на уставниот и на правниот поредок на развиените држави", теоретизира академикот.

Во демократската правна држава законот е "Magna Charta Libertatum", гаранција за слободата на поединецот.

"Тоа значи дека сите, и државните органи, мора да бидат подредени на законот. Никакви политички одлуки не можат да одат преку уставот и законот, или над или покрај нив, да ги супституираат или непосредно да ги менуваат или да создаваат нови односи, да претставуваат извор на права и должности. Основна функција на законот е остварувањето на најголем можен степен на индивидуална

сите и еднако се применува ја ужива општата поддршка и може да се смета за справедлив. Постулатот на еднаквоста е и највисокиот реален дострел на идејата на правда, со кој е детерминиран односот меѓу поединецот и државната сила. Таква примена на законот можат да обезбедат само легитимни, департизирани и високопрофесионални институции на извршната власт и други институции кои имаат јавни овластувања. Владеењето на правото претпоставува почитување на законот од страна на граѓаните и на правните лица, изразено како беспоговорно исполнување на нивните законски статутарни должности".

Правото подразбира должност, за почитување на еднаквите права на другите, за создавање претпоставки за нивно користење и од страна на другите субјекти. Од овој основен постулат на владеењето на правото произлегуваат две непосредни консеквенции: прво, сите граѓани се еднакви во правата, но и во должностите; и второ, повисоките права секогаш подразбираат и поголеми, повисоки должности. Исполнувањето на законските должности, односно лојал-

закони, хармонизирани со правото на ЕУ. Собранието и извршната власт се должни да создадат услови за примена на законите од страна на независни, департизирани и силни институции, одговорни за нивната примена. Тоа подразбира реформа на извршната власт, во смисла на стриктно уставно и законско ограничување на нејзините преголеми компетенции и јакнење на судската контрола над нејзините одлуки, реформата на полицијата, во знакот на 'четири Д' (деполитизација, департизација, демилитаризација и децентрализација), и реформа на јавната администрација", потенцира Камбовски.

Гарант за владеење на правото е судот. Почнатата, но забавена реформа на судството се појавува како битен услов за остварување на ова начело. Потребно е сите фактори, пред сè, пратениците во Собранието, да се повикаат на одговорен однос кон усвојување на законските реформи во оваа област, а извршната власт - на должноста за создавање на сите услови за заживување на концептот на независно, непристрасно и ефикасно судство.